

**MİLLET-MİLLİYETÇİLİK-MİLLÎ TARİH BAĞLAMINDA TÜRK
YURDU DERGİSİ'NDE MİLLÎ TARİH OLUŞTURMA ÇABALARI
(1911- 1918)**

**With Regard To Nation-Nationalism And National History, The
Attempts Of Forming A National History In Turkish-Homeland Magazine
(1911-1918)**

Asaf ÖZKAN*

ÖZ

Milliyetçilik ideolojisinin siyasi olarak ortaya çıkış tarihi olarak kabul edilebilecek olan Fransız İhtilali'nden sonra günümüze kadar, bu ideoloji sirayet ettiği bütün toplumlarda farklı şekiller alarak gelişmiştir. Bu farklılıklar nedeniyle genel-geçer bir millet ve milliyetçilik tanımı yapmak mümkün görünmemektedir. Bununla birlikte bütün milliyetçiliklerin benzer yanlarının olduğu da inkar edilemez. Bu benzerliklerden biri de bu makalenin konusunu oluşturan “Milli Tarih” meselesidir.

Birçok farklı etki sonucu 19. yüzyılın ikinci yarısından itibaren gelişmeye başlayan Türk Milliyetçiliği de bir Milli Tarihe dayanma ihtiyacı duymuştur. Bunun sonucunda özellikle II. Meşrutiyet'in ilanından sonra ortaya çıkmaya başlayan Milliyetçi derneklerin bünyesinde Milli Tarihle ilgili çalışmalar yapılmaya başlanmıştır. Bu bağlamda 1911 yılında kurulan Türk Yurdu Derneği oldukça önemlidir. Dernek olarak uzun süre devam edemeyen bu kuruluşun çıkarmış olduğu Türk Yurdu Dergisi, 1912 yılında kurulan Türk Ocağı'nın resmi yayın organı olmuş ve kısa aralıklarla günümüze kadar varlığını devam ettirmiştir. Türk Yurdu Dergisi çevresinde toplanan Türkçü aydınlar, Türk toplumuna milli bilinç vermek için çalışmaya başlamışlardır. Bu çalışmaların en önemli ayaklarından biri de Milli Tarih'e yönelik çalışmalardır.

Anahtar Sözcükler: Millet, Milliyetçilik, Türk Yurdu Dergisi, Milli Tarih, Turancılık.

ABSTRACT

From French Revolution which is accepted as the first emergency date of nationalism ideology politically to our present day, this ideology is developed in different ways in all the societies influenced from it. Due to these differences, it is impossible to make a definition of general and current nationalism and nation. However, it is a undeniable fact that all nationalisms have similar aspects. One of these similarities is a matter of National History which makes up the subject of this article.

Turkish Nationalism which become to develop from the second half of 19th century as a result of a lot of different impacts needed to rest on a

* Atatürk Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü.

national history. As a result of this, especially after the proclamation of the second Meşrutiyet, a number of studies about National History were carried out in the responsibility of National Societies which came into existence. In this respect, Türk Yurdu Society, established in 1911, is very important. Turkish Homeland Magazine Published by this Society became formal broadcasting organ of for Turkish Society, and persevered to our present day with short intervals. Turkish Idealist scholars surrounding Turkish Homeland Magazine became to work in order to give conscious to Turkish Society. One of the most important sources of these studies is the one about National History.

Key Words: Nation, Nationalism, Turkish Homeland Magazine, National History, Turanism.

Giriş

XIX. yüzyıl, bütün dünya tarihi açısından sonuçları günümüze kadar devam eden, büyük değişimlerin yaşandığı bir yüzyıl olmuştur. Rönesans, reform, aydınlanma çağı gibi dönemleri yaşayan Avrupa Devletleri (özellikle İngiltere ve Fransa); siyasi, sosyal, kültürel, ekonomik vs. alanlarda büyük değişimler ve gelişmeler yaşadı. Bu büyük gelişmeler, sanayi devrimi ve milliyetçiliğin doğuşunu beraberinde getirdi.

Geniş kapsamlı siyasi bir ideoloji olarak Fransız İhtilali ile ortaya çıkan Milliyetçilik ideolojisi, meşrutiyetini Tanrıdan alan mutlak hükümdarlık yerine toplumu bir arada tutma fonksiyonunu modern millete devretmişti. Fransız İhtilali ile beraber yükselmeye başlayan milliyetçiliğin temelinde, milli egemenlik, bağımsızlık (self-determination), eşitlik ve laiklik gibi prensipler yatmaktaydı¹.

Bu prensipler çerçevesinde ortaya çıkan milliyetçilik ideolojisi, doğal olarak birçok farklı dini ve etnik grubun bir arada yaşadığı Osmanlı İmparatorluğu'nu kısa sürede etkilemeye başlamıştı. Osmanlı İmparatorluğu'nda, farklı din ve etnik gruba mensup bu milletler, daha sonra Osmanlı yöneticilerinin "millet sistemi" adını verdikleri bir sistem çerçevesinde örgütlenmişlerdi. Bu sistemde millet kavramı, "Müslüman milleti", "Ortodoks milleti" gibi dini cemaatleri tanımlamak için kullanılmaktaydı. Avrupa etkisi ile ortaya çıkan milliyetçilik fikri, Osmanlı toplumsal yapısını derinden etkilemiş ve özellikle Balkanlarda milliyetçi isyanlar başlamıştı. Bu anlamda Yunan Ayaklanması (1812-1829) büyük önem taşımaktadır. Çünkü ilk defa İmparatorluğa bağlı bir topluluk milliyetçilik fikrinin etkisiyle isyan etmiş ve bağımsız bir devlet olarak ortaya çıkmıştı. Bu bağımsızlık, İmparatorluğa bağlı diğer halklar için de ilham

¹ Yusuf Sarıncay, *Türk Milliyetçiliğinin Tarihi Gelişimi ve Türk Ocakları*, İstanbul, 2004, s. 13-15.

kaynağı olacaktır. İşte bu noktadan itibaren, Osmanlı yöneticilerinin yeni bir kimlik yaratma ihtiyacı hissettikleri görülmektedir².

Bu yeni kimlik yaratma projesini; II. Mahmud'un "ben tebaamdaki din farkını ancak cami, havra ve kiliselerine girdikleri zaman görmek isterim..." sözünde ve Tanzimat Fermanı'nın tebaayı dil, din, ırk farkı gözetmeksizin haklar ve ödevler bakımından eşit olarak kabul eden zihniyetinde rahatça görebilmekteyiz³. Bu yeni kimliğin adı Osmanlılık ve Osmanlı yurtseverliği esas olarak alınmıştı. Osmanlı devlet adamları, Avrupa'dan yayılan milliyetçiliğin şiddetini bu yeni ideolojiyle önleyebileceklerini düşünüyorlardı. O güne kadar hanedandan dolayı "Osmanlı" olan devletin adı, şimdi çok milletli İmparatorlukta birleştirici bir üst kimlik olarak tasarlanmıştı⁴. Bu tasarlanan yeni "millet" kavramı, iyice belirlenmiş toprak sınırları içinde oturan ve ortak bir yurttaşlığı ve siyasi kültürü paylaşan bireylerden oluşmaktaydı⁵. Osmanlılık siyaseti, resmi olarak Balkan Savaşlarının sonuna kadar devam etmiştir⁶.

"İttihad-ı Anasır" veya "Osmanlılık" siyaseti ile İmparatorluğu dağılmaktan kurtarma projesi, birtakım iç ve dış nedenlerden dolayı başarısızlığa uğrayınca, Osmanlı aydın ve devlet adamları daha sınırlı bir ideale yönelmek zorunda kalmışlardı. Bu yeni siyaset II. Abdülhamid devrinde uygulanmaya çalışılan İslamcılık (İslam Birliği) siyaseti idi. Farklı dini ve etnik unsurların artık bir arada yaşayamayacağı ortaya çıkınca, en azından İmparatorluğun Müslümanlarla meskun topraklarını kaybetmemek için, Halifelik makamı etrafında din birliğine dayalı Müslüman milleti yaratma projesi ortaya atılmıştı. Bu yeni siyaset, resmi olarak Osmanlılık siyaseti devam ediyor görünse de II. Abdülhamit dönemi boyunca uygulanma fırsatı bulmuştu⁷.

XIX.yüzyılın ikinci yarısı, Osmanlı Devleti'nin artık varlığını devam ettirme noktasında iyice zorlandığı bir dönem olmuştur. İktisadi açıdan yarı sömürge haline gelen İmparatorluk, bir taraftan Avrupa devletlerinin müdahalelerine maruz kalırken diğer taraftan bağlı halkların milliyetçi

² Şükrü Hanioglu, "Osmanlılık", *Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Türkiye Ansiklopedisi*, V, İstanbul, 1985, s. 1389-1390.

³ Yusuf Akçura, *Üç Tarz-ı Siyaset*, Ankara, 1998, s. 19-20.

⁴ İlber Ortaylı, "Tanzimat", *Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Türkiye Ansiklopedisi*, VI, İstanbul, 1985, s. 1546; Osmanlılık ideolojisi hakkında geniş bilgi için bakınız: Nevin Yazıcı, *Osmanlılık Fikri ve Genç Osmanlılar Cemiyeti*, Ankara, 2002.

⁵ Kemal H. Karpat, *İslam'ın Siyasallaşması*, İstanbul, 2005², s.11.

⁶ Mehmet Karakaş, "Türkçülük ve Türk Milliyetçiliği", *Doğu Batı*, Yıl: 9, Sayı: 38, Ağustos-Eylül-Ekim, 2006, s. 64.

⁷ Akçura, *Üç Tarz-ı Siyaset*, s. 21-22. İslamcılık siyaseti hakkında geniş bilgi için bakınız: K. H. Karpat, *İslam'ın Siyasallaşması*; Azmi Özcan, *Pan-İslamizm, Osmanlı Devleti, Hindistan Müslümanları ve İngiltere (1877-1924)*, Ankara, 1997².

hareketlere başvurarak ayrılmak istemesi nedeniyle oldukça zor durumda kalmıştı. Bu çöküş sürecinde devletin kurtuluşu için çare arayan Osmanlı aydınları, yukarıda belirtildiği üzere Osmanlıcılık, İslamcılık gibi birtakım çözüm önerileri ortaya atmışlardı. Dönem dönem İmparatorluğun resmi ideolojisi olan bu politikaların yanında, farklı bir çözüm önerisi olarak yavaş yavaş Türkçülük/Türk Milliyetçiliği fikri de ortaya çıkmaya başlıyordu.

Türkçülük fikrinin ortaya çıkmasında bu iç nedenlerin yanında, Avrupalı devletlerin yayımcı politikalarına destek olması için yapılan Türkoloji çalışmaları gibi dış nedenler de vardı. Osmanlı aydınları, 18.yy'dan beri Arap ve Bizans kaynaklarından yararlanarak İslamiyet öncesi Türk tarihini araştıran Avrupalı şarkiyatçıların çalışmalarından etkilenmeye başlamışlardı.⁸ Fransız Joseph de Guignes ve Leon Cahun, Macar âlimi Arminius Vambery, Alman W.Radloff, İngiliz E.J.W Gibb, Danimarkalı V.Thomsen gibi Şarkiyatçıların Orta Asya ve Türkler hakkında yaptıkları çalışmalar ve yayınladıkları eserler, Osmanlı aydınlarını Türk tarihi ve Türk milleti konusunda oldukça bilgilendirmişti⁹.

Bu iç ve dış nedenlerden etkilenen Osmanlı aydınları arasında Türkçülüğün ilk belirtileri edebiyat alanında görüldü. Şinasi, Ziya Paşa, Ahmet Vefik Paşa, Ali Suavi gibi aydınlar sâde Türkçe ile eserler vermeye ve Türk kültürünü araştırmaya başladılar¹⁰.

Millet-Milliyetçilik-Tarih İlişkisi

Millet, tanımı üzerinde mutabakata varılmış bir toplumsal olgu olmamakla beraber kısaca; “tarihi bir toprağı/ülkeyi, ortak mitleri ve tarihi belleği, kitlevi bir kamu kültürünü, ortak bir ekonomiyi, ortak yasal hak ve görevleri paylaşan bir insan topluluğunun adı”¹¹ olarak tanımlanabilir.

Milletin, tanımı üzerinde tam mutabakat sağlanamamış toplumsal bir yapı olmasının birçok sebebi vardır. Bunlardan biri (belki de en önemlisi), milliyetçilik ideolojisinin sirayet ettiği toplumun genel yapısına göre (sosyal, kültürel, ekonomik) şekil değiştirmesi ve o toplumun şartlarına uymasındır. Bu nedenle birçok farklı millet ve milliyetçilikler ortaya çıkmış olmasına rağmen bu farklılıklar temelde iki başlık altında toplanabilir: Etnik milliyetçilik, irâdi milliyetçilik.

⁸ Nizam Önen, *İki Turan Macaristan ve Türkiye’de Turancılık*, İstanbul, 2005, s.96.

⁹ David Kushner, *Türk Milliyetçiliğinin Doğuşu (1876-1908)*, (Çevirenler: Şevket Serdar Türet-Rekin Ertem-Fahri Erdem), İstanbul, 1979, s.12-14.

¹⁰ Turhan Feyzioğlu, *Atatürk ve Milliyetçilik*, Ankara, 1987, s. 19.

¹¹ Anthony D. Smith, *Millî Kimlik*, (Çev: Bahadır Sina Şener), İstanbul, 2004³, s. 75.

Etnik milliyetçiliğe göre, bir insan topluluğu ancak ve ancak aynı kültürü paylaşıyorsa aynı millettendir sayılabilir. Burada kastedilen kültür, bir düşünceler, işaretler ve çağrışımlar, davranış ve iletişim biçimleri sistemi anlamına gelmektedir.

İrâdi milliyetçiliğe göre ise, bir insan topluluğu ancak ve ancak birbirlerini aynı milletin üyesi olarak tanıyorlarsa aynı millete mensup demektirler. Bir başka deyişle milletleri insanlar yaratır; milletler insanların kendi inanç, sadakat ve dayanışmalarının ürünüdür¹².

Görüldüğü gibi etnik milliyetçilik, millet oluşumunda ortak kültürü ön plana çıkarırken, irâdi milliyetçilik, insanların kendi seçimlerini millet oluşumu için yeterli görmektedir.

Milliyetçiliğin siyasal bir ideoloji olarak 1789 Fransız İhtilali ile birlikte ortaya çıktığı kabul edilmekle beraber¹³; konu üzerinde düşünen fikir adamları, ortaya çıkış konusunda farklı çözümlerler yapmaktadırlar. Bu çözümlerler üç başlık altında toplanabilir: Milleti tarihsel bir veri olarak kabul eden tarihselciler, milleti tamamen kurgulanmış modern bir olgu olarak kabul eden kurgusalcular ve milleti modern bir olgu olarak kabul eden ancak tarihsel arka planını da göz ardı etmeyenler.

Birinci grup düşünürler, millî bilincin eski çağlardan beri insan topluluklarında mevcut bulunduğunu ve tarihi süreç içerisinde değişmeksizin devam ettiğini savunurlar¹⁴.

İkinci grup düşünürler, milletin tamamen modern bir olgu olduğunu ve milliyetçiliğin ürünü olduğunu iddia ederler. Buna göre milliyetçilik millettenden önce gelir. Yani milletin tarihten gelen bir toplumsal örgütlenme biçimi olduğu reddedilerek milliyetçiler tarafından kurgulandığı düşünülür¹⁵.

Bunun yanında bu düşünürler, milliyetçilerin, milleti kurgularken önceden var olan tarihsel mirastan faydalandıklarını kabul ederler. Eric J. Hobsbawm'a göre, milliyetçiler, bu kurguyu yaparken bazen eski kültürleri alıp onu millete çevirirken, bazen de eski kültürü yok ederek yerine yeni bir kültür ve millet icat ederler¹⁶. Yine milletin milliyetçiler tarafından üretildiğini iddia eden Ernest

¹² Ernest Gellner, *Uluslar ve Ulusçuluk*, (Çevirenler: Büşra Ersanlı Behar- Günay Göksu Özdoğan), İstanbul, 1992, s. 28.

¹³ Fahir Armaoğlu, *20. Yüzyıl Siyasi Tarihi*, İstanbul, (tarihsiz) s.9- 10.

¹⁴ Ozan Erözden, *Ulus-Devlet*, Ankara, 1997, s.61.

¹⁵ E.J.Hobsbawm, *Milletler ve Milliyetçilik, Program, Mit, Gerçeklik*, (Çev: Osman Akınhay), İstanbul, 2006³, s.24; E. Gellner, *Uluslar ve Ulusçuluk*, s. 105.

¹⁶ E. J. Hobsbawm, *Milletler ve Milliyetçilik*, s.24.

Gellner de milliyetçilerin milleti oluştururken önceden var olan tarihi mirastan ve kültürden seçim yaparak amaçlarına göre kullandıklarını düşünmektedir. Bu bağlamda ölü diller canlandırılır, gelenek icat edilir, çok eskiye dayandığı düşünülen saf özellikler ortaya çıkarılmaya çalışılır¹⁷.

Milletin, esasında modern bir olgu olduğunu kabul eden ancak bunun yanında tarihsel köklerini de ihmal etmeyen üçüncü grup düşünürler, tezlerini desteklemek için özellikle modern öncesi dönemde var olan etnik kimlikleri örnek gösterirler. Bu düşünceye sahip yazarlardan Anthony D. Smith, milleti tarihsel bir olgu olarak düşünen yazarların yöntemini benimseyerek etnik topluluklarla milletler arasında bir bağlantı kursa da bu iki toplumsal yapı arasında niteliksel bir derecelendirmeye gitmektedir. Bu bağlamda Smith, Hobsbawm'ın "geleneklerin icadı" fikrini benimsemekle beraber icat edilen geleneklerin millet'e hizmet etmesi için mevcut etnik mitler, semboller ve gelenekler arasından seçilmesi gerektiğini öne sürer¹⁸. Aslında bu iki yazar arasındaki temel fark, etnik kimliği algılayış biçimiyle ilgilidir. Smith, etnik kimliği milletle ilişkilendirirken Hobsbawm, etnik grubu henüz millet aşamasına ulaşmamış toplumsal bir yapı olarak kabul etmektedir¹⁹.

Smith'in milletin modernliği ve tarihiliği konusundaki fikirlerini açığa vurması açısından şu sözleri oldukça önemlidir:

"Bir ideoloji ve bir dil olarak XVIII.y.y'ın sonlarına doğru siyasi arenada ortaya çıkan milliyetçilik görece moderndir. Ama milletler ve milliyetçilik başka bir kültür, toplumsal örgütlenme ya da ideoloji türünden daha fazla "icat edilmiş" değildir. Milliyetçilik "çağın ruhu"nun bir parçası olduğu kadar aynı ölçüde daha eski motif, tahayyül ve fikirlere de bağlıdır"²⁰.

Ayrıca Smith, millet ve milliyetçiliği salt modern bir görüngü olarak kabul eden anlayışa, modern öncesi dönemden (Sümer kent devletleri, Mısır, Asur) verdiği örneklerle karşı çıkmaktadır²¹.

Görüldüğü gibi millet, ister tarihsel bir olgu olsun ister tamamen modern bir olgu olarak kabul edilsin, sonuçta milliyetçiler açısından tarih ilmi, çok önemli bir mesele olarak karşımıza çıkmaktadır. Çünkü milliyetçiler milleti tanımlarken tarih ilmini, bir araç olarak kullanırlar. Bu bağlamda tarihsel olaylar

¹⁷ E. Gellner, *Uluslar ve Ulusçuluk*, s. 105.

¹⁸ O. Erözden, *Ulus-Devlet*, s. 73-74.

¹⁹ O. Erözden, *Ulus-Devlet*, s. 61-62.

²⁰ A. D. Smith, *Millî Kimlik*, s. 118.

²¹ A. D. Smith, *Millî Kimlik*, s.76-78.

bazen abartılarak verilirken bazen de gerçeklik unutulmuş yeni bir tarih icat edilir. Böylece topluma milli bilinç verilmeye çalışılmaktadır²².

Bütün bunların bir sonucu olarak XVIII.yy'ın sonu ve XIX.yy'ın başlarından itibaren tarih bilgisi ve bilinci çok önemli bir yere sahip olmaya başlamıştır. Çünkü egemen milletler egemenliklerinin kaynağını, esir milletler ise özledikleri özgürlüklerinin gereğini ve haklılıklarını, tarihlerinin ihtişamı ve o şanlı tarihin kendilerine yüklediği misyonla açıklıyorlardı²³.

Partha Chatterjee'nin Hindistan Milli Tarihinden yaptığı örnekleme ile anlatmaya çalıştığı durum esir milletlerin millet olmak ve bağımsızlıklarını kazanabilmek için tarihi kullanmalarına oldukça çarpıcı bir örnek teşkil etmektedir. Hint milli tarihine göre esir Hindistan halkının ataları, eski zamanlarda çok büyük başarılar kazanmış olmalarına rağmen bugün torunları, kendi hataları nedeniyle esarete mahkûm olmuşlardı. Bu durumdan kurtuluşun reçetesi şanlı tarihte aranmalıydı²⁴.

Tarihin ve tarihçiliğin önem kazanması, modernite ile beraber olmuştur denebilir. Temelde seküler bir toplumsal yapı olarak ortaya çıkan milletin kutsala tutunumu önemini yitirince bu tutunumu sağlama noktasında tarih kolektif bir bellek olarak önem kazanmaya başlamıştır. Bu kolektif bellek, insanların toplumsal kimliklerini ve geleceğe ilişkin beklentilerini belirleyen bir araçsallık kazanmıştır²⁵.

Tarihin ve tarihçiliğin modernite ile birlikte önem kazanması noktasında Avrupa Üniversitelerinde tarih kürsülerinin kurulmaya başlamasının, siyasi olarak millet ve milli devletin tarih sahnesine çıktığı an olarak kabul edebileceğimiz 1789 Fransız İhtilali'nden sonraya tekabül etmesi, önemli bir veridir. Artık bu dönemde millete milli bilinç verme açısından tarih, önemli bir araç olarak kullanılacaktır.²⁶

Türk Yurdu Dergisi'nde Milli Tarih Oluşturma Çabaları (1911-1918)

Türkçülük ideolojisinin yukarıda belirtilen 19.yy'daki ilk emekleme döneminin ardından, Türkçülük fikrinin olgunlaşması ve siyaset sahnesinde uygulama alanı bulabilmesi için II. Meşrutiyet'in ilanı beklenmeliydi. II. Meşrutiyet'in ilanı ile birlikte Osmanlı İmparatorluğu'nda Türk Milliyetçiliğini savunan ve yaymaya çalışan oluşumlar ortaya çıkmaya başladı. Bunlardan ilki,

²² E. J. Hobsbawm, *Milletler ve Milliyetçilik*, s.95-99.

²³ İlber Ortaylı, *Gelenekten Geleceğe*, İstanbul, 2003⁷, s.108.

²⁴ Partha Chatterjee, *Ulus ve Parçaları*, (Çev: İsmail Çekem), İstanbul, 2002, s. 165.

²⁵ İlhan Tekeli, "Ulusçu Tarih Yazımı Üzerine", *Toplumsal Tarih*, 7/42, Haziran, 1997, s.48.

²⁶ O. Erözden, *Ulus-Devlet*, s. 110.

1908'de kurulan Türk Derneği'dir. Gayri siyasi sırf kültürel iddialarla kurulan bu dernek²⁷, 1911'de sadece yedi sayı çıkacak olan "Türk Derneği" adlı bir dergi yayınlamaya başlamıştı. Bu dergide yayınlanan Türk Tarihi ve Osmanlı'nın o günkü toplumsal yapısı üzerine yazılan makalelerde, esas olarak dil sorunu ele alınmış ve dilde sadeleştirme yapılmaya çalışılmıştı²⁸.

Osmanlı Devleti'nde Milliyetçilik esasına dayanan ikinci oluşum, Mehmed Emin (Yurdakul) önderliğinde 31 Ağustos 1911 tarihinde kurulan Türk Yurdu Cemiyeti olmuştu. Cemiyet, kendi adıyla bir de dergi çıkarmaya başlamıştı. Kuruluşundan kısa bir süre sonra kendisiyle aynı amaca hizmet eden ve daha kapsamlı bir dernek olan Türk Ocağı'nın kuruluşuyla faaliyetlerini durdurmuş ve üyeleri Türk Ocağı'na geçmişti. Bununla birlikte Türk Yurdu Dergisi, Türk Ocağı'nın resmi yayın organı olarak yayınlanmaya devam etmişti²⁹.

Programını ve izleyeceği yolu Osmanlı İmparatorluğu içerisindeki Türk unsurunun haklarını korumak, Türk Milliyetçiliğini yaymak ve Türk dünyasının her yerinden acı tatlı olayları haber vererek Türk Âleminin menfaatlerini korumak olarak belirleyen Türk Yurdu³⁰; ilk sayısından itibaren bu programa uygun bir politika izlemeye başlamıştır.

Derginin programına bakıldığı zaman hem içe hem de dışa dönük bir milliyetçilik anlayışı belirlemektedir. Bir İmparatorluk olan Osmanlı Devleti içerisindeki Türk unsura vurgu yapılarak milli bilinç verilecek ve bu durum daha sonra bütün Türk âlemini kapsayacak şekilde genişletilecekti. Bu milli bilinç verme aşamasının en önemli ayağını, doğal olarak tarih çalışmaları oluşturmaktadır. Genel olarak sosyal bilimler özelde de tarih araştırmaları ve eğitimi, Alev Alatlı'nın deyimi ile "bir tür insan yetiştirmek için yapılır". Yani amaç, tarihsel malumatın aktarımı değildir. Asıl amaç, belirlenmiş bir hedefe dönük bilgilendirme ve yönlendirmedir³¹.

Millet, ister modern çağın bir ürünü olsun isterse eski çağlardan beri var olan bir toplumsal yapı olsun belirli bir sürekliliğe sahip olan topluluktur. Bu süreklilikte geçmişe uzanır, yani tarihseldir. Kültür, ortak toplumsal duygu, hatta dil, bu tarihselliğin somut ürünleri olarak ortaya çıkar. Dolayısıyla her

²⁷ Yusuf Akçura, *Türkçülük, Türkçülüğün Tarihi Gelişimi*, (Yayına Hazırlayan: Sakin Öner), İstanbul, 1978, s.209.

²⁸ Büşra Ersanlı Behar, *İktidar ve Tarih "Türkiye'de Resmi Tarih Tezi'nin Oluşumu"*, (1929-1931), İstanbul, 2003, s. 93; Türk Derneği hakkında bkz: Akçura, *Türkçülük*, s.209-212.

²⁹ Y. Sarıncay, *Türk Ocakları*, s. 124; Füsün Üstel, *İmparatorluktan Ulus Devlete Türk Milliyetçiliği Türk Ocakları (1912-1931)*, İstanbul, 1997, s.34.

³⁰ Y. Akçura, *Türkçülük*, s. 213-214.

³¹ Alev Alatlı, "Manken", *Ters Lale*, Editör: Levent Özmen, İstanbul, 2006, s. 19.

milletleşme/milletleştirme süreci, aynı zamanda bir milli tarih çalışmasını da bünyesinde barındırır. Bu çalışmalar sırasında tarih, inşa edilen milli kimliğe göre yeniden yaratılır³².

Bir İmparatorluk toplumu olan Türk toplumunu milletleştirmeyi hedefleyen Türkçü aydınların, kendi yayın organları olan Türk Yurdu dergisindeki çalışmalarının önemli bir bölümünü, -doğal olarak- milli tarihe dair çalışmalar oluşturmaktaydı. Bu çalışmalarda genel olarak takip edilen yöntem, mevcut Osmanlı tarihçiliğinin eleştirisi ve eleştirilen bu tarihçiliğin yerine tamamen milli bir tarihçilik geliştirmeye yönelikti. Bu çalışmalar yapılırken konular Türk tarihinin, doğal olarak klasik tarihçilerin unuttukları veya yerdikleri bölümlerinden seçiliyordu. Bu bağlamda Osmanlı tarihçilerinin hiç de hoş bakmadıkları Cengiz Han'a dair yapılan çalışmaların Türk Yurdu'nda önemli bir miktar oluşturması tesadüf değildi.

Türk Yurdu dergisinde Milli Tarih oluşturma açısından en önemli yazarlardan biri olan Yusuf Akçura, aynı zamanda klasik Osmanlı tarihçiliğini de en çok eleştiren yazarlardan biriydi. Türkçülük ideolojisini ilk defa siyasi sahada düşünen ve Osmanlıcılık, İslamcılık gibi dönem dönem İmparatorluğun resmi ideolojisi olmuş fikirlerle uygulanabilirliğini karşılaştıran³³, böylece de "Türkçülüğün babası"³⁴ unvanına layık görülen Akçura'nın çalışmalarının önemli kısmı, doğal olarak Milli Tarihle ilgili idi.

Büşra Ersanlı Behar, Yusuf Akçura'nın hiçbir zaman sadece tarih ve tarihçiliği esas amaç olarak görmediğini, tarihi yeni kurulan millete milli kimlik vermek için kullandığını ifade ederek onu "ulusçuluk öğretmeni" olarak tanımlamaktadır³⁵. Bu bağlamda Akçura'nın yazdığı ve Türk Yurdu dergisinin ilk 11 sayısında yayınlanan "Müverrih Leon Cahun ve Muallim Barthold'a göre Cengiz Han"³⁶ adlı makale, Türk Milli Tarihi açısından "gerçek bir manifesto" olarak değerlendirilmektedir³⁷.

³² Celalettin Vatandaş, *Ulusal Kimlik, Türk Ulusçuluğunun Doğuşu*, İstanbul, 2004, s. 39.

³³ Y. Akçura, *Üç Tarz-ı Siyaset*, s. 28-36.

³⁴ François Georgeon, *Türk Milliyetçiliğinin Kökenleri, Yusuf Akçura (1876-1935)*, (Çeviren: Alev Er), İstanbul, 1999³, s. 72;

³⁵ B. E. Behar, *İktidar ve Tarih*, s. 176.

³⁶ Akçuraoğlu, "Müverrih Leon Cahun ve Muallim Barthold'a Göre Cengiz Han", *Türk Yurdu*, I/1, 17 Teşrin-i Sani 1327, ss. 17-22; I/2, 2 Kanun-i Evvel 1327, ss. 47-53; I/3, 15 Kanun-i Evvel 1327, ss. 78-82; I/4, 30 Kanun-i Evvel 1327, ss.114-116; I/5, 12 Kanun-i Sani 1327, ss. 139-143; I/6, 26 Kanun-i Sani 1327, ss. 177-183; I/7, 9 Şubat 1327, ss.202-206; I/8, 23 Şubat 1327, ss. 240-244; I/9, 9 Mart 1327, ss. 268-272; I/10, 22 Mart 1328, ss.303-307; I/11, 5 Nisan 1328, ss. 326-330.

³⁷ F. Georgeon, *Yusuf Akçura*, s. 81.

Akçura'nın Osmanlı tarihçiliğine yönelttiği eleştiriler özellikle kaynaklar noktasındadır. Ona göre, tarih, tamamen milli olmalıydı ve milliyetçi bakış açısıyla araştırılarak yazılmalıydı. Bu konuda şöyle diyordu: “Biz kendimize, kavmimize, ırkımıza yabancıların gözümüze taktığı gözlükle bakıyoruz. Eğer Türkleri, Türklerin mazisini olduğu gibi görmek istersek, yabancıların taktığı gözlüğü kırıp atarak, vekayia, öz Türk gözümüzle bakmalıyız; yani babalarımızın bıraktığı eser ve vesikaları bizzat tetkik ile ona göre bir hüküm vermeye çalışmalıyız”³⁸.

Osmanlı tarihçilerinin yabancı etkisi ile yaptıkları yanlışlara da örnek verirken Akçura'nın yaptığı seçim oldukça ilginçti. Napolyon, Katerina gibi aslında Türklere oldukça zararı dokunmuş yabancılara Osmanlı tarihçileri tarafından “büyük” ünvanı verilirken Cengiz Han, Timur gibi Türk büyüklerine aşağılayıcı sıfatlar takılıyordu. Ayrıca Akçura, tarihi kahramanların, fethettikleri topraklara, ülkelerinin büyüklüğüne göre başarılı ve büyük olabildiklerini ancak nedense Türk kahramanların bu tarz hareketlerinin onlara hakaret içeren sıfatlar olarak geri döndüğünü ifade eder. Akçura'ya göre, bunun sebebi, bu kahramanların gerçekten o sıfatlara layık olmasından değil, sadece Osmanlı tarihçilerinin olaylara yabancı gözlüğü ile bakmasından dolayı idi³⁹.

Akçura'nın burada bahsettiği “yabancı kaynaklar”, özellikle Fars ve Arap kaynakları idi. Cengiz Han'ın İran'ı istila girişimini klasik bir İran-Turan mücadelesi olarak gören Akçura'ya göre, İranlılar İslamiyet'i de kullanarak Celaleddin Harzemşah gibi Türk hükümdarlarını, asıl amacı Türk boylarını birleştirmek olan Cengiz Han'a karşı savaşmışlardı⁴⁰. İranlıların bu oyununa, Cengiz Han, Timur gibi “Türk hükümdarlarını” küçültücü sıfatlarla yazan Namık Kemal ve Abdurrahman Şeref gibi Osmanlı tarihçileri de alet olmuşlardı⁴¹.

Arap ve Fars kaynaklarının etkisi ile Türk tarihindeki kahramanların ve olayların yanlış anlatıldığını ve bunun terk edilerek tarihe milli bir perspektif kazandırılması gerektiğini savunan Akçura'nın kendisi de, Cengiz Han'a dair makalelerini, “Müverrih Leon Cahun ve Muallim Barthold'a Göre” üst başlığı ile kaleme almıştı. Dolayısıyla Arap-Fars gibi doğu kaynaklarının Türk tarihini çarpıttığını iddia ederken, kendisi de yine yabancı olan batı kaynaklarından istifade ediyordu. Bu durumu da şöyle açıklıyordu;

³⁸ Akçuraoğlu, “Müverrih Leon Cahun ve Muallim Barthold'a Göre Cengiz Han 1”, *Türk Yurdu*, I/1, 17 Teşrin-i Sani 1327, s.19.

³⁹ Akçuraoğlu, “Cengiz Han 1”, s. 17-18.

⁴⁰ Akçuraoğlu, “Müverrih Leon Cahun ve Muallim Barthold'a Göre Cengiz Han 5”, *Türk Yurdu*, I/5, 12 Kanun-i Sani 1327, s. 140-141.

⁴¹ Akçuraoğlu, “Cengiz Han 1”, s.18.

“Garp müverrihlerinin bir kısmı vakaları yalnız hakikati arayıp bulmak maksadıyla tetkik ederler; siyasi, milli, içtimai bir gayeye hizmet arzusıyla vekayii tahrife kalkışmazlar”⁴².

Türk Tarihi'nin yabancı bakış açısı ile değerlendirilmesinden şikâyet eden bir diğer yazar da yabancıların, Türklerin “medeniyetsiz barbar bir millet” olduğu önyargılarını ortadan kaldırmak amacıyla Darülfünun'da Türk Medeniyeti Tarihi kürsüsünü kuran Ahmet Ağaoğlu idi. Türklere karşı bu tür önyargıların nedenini tartışan Ağaoğlu, çuvaldızı “kendimize” batırıyordu. Çünkü ona göre, “biz” tarihimizi “başkalarının” bakış açısıyla değerlendiriyoruz⁴³.

Ağaoğlu, Türklere hakkındaki yanlış fikirleri ortaya koyarken doğu ve batıdan örnekler veriyordu. Bu bağlamda Vizigotlar, Ostrogotlar, Vandallar gibi kavimler, kendi dönemlerinde Avrupa kıtasını yerle bir ettikleri ve bugün Avrupalılar tarafından affedildikleri halde, onların barbarlığına yetişmesi mümkün olmayan Attila ve Hunlar, Avrupalılar tarafından hakarete varan ifadelerle tasvir edilmektedirler. Yine koskoca İran medeniyetini sona erdiren Büyük İskender, İranlıların gözünde “millî kahraman” iken, İran kültür ve medeniyetinin yücemesine büyük katkısı olan Türklere, İranlıların gözünde barbar kavimler olarak kalmışlardı⁴⁴.

Ağaoğlu bu tespitleri yaptıktan sonra, Türk tarihi ve edebiyatında, “Tatar-ı bed-gerdâr, Cengiz fitne-engiz, Etrak-i bî idrak” gibi Türklerin atalarını küçültücü sıfatların kullanılmasını, bu tür yabancı kaynakların tetkik edilmeden kullanılmasına bağlar⁴⁵.

Türk Medeniyeti Tarihi dersinin amacını “...hakkımızda icat edilmiş olan tasniat ve isnadatı reddetmek, ırkımızın, kavmimizin beşeriyete ifa etmiş olduğu hizmetleri tarih-i ecdadımızın muhtevası bulduğu mefahiri irae eylemek...”⁴⁶ olarak açıklayan Ağaoğlu, Türklerin İslam'dan önce de büyük bir medeniyete sahip olduğunu ispata girişir.

Ancak Ağaoğlu'nun ispat yolu da Yusuf Akçura ile benzerlik gösteriyordu. Çünkü Türklerin barbar bir millet olduğu yanlış savını yabancıların Türklere karşı önyargılı bakışlarıyla açıklayan Ağaoğlu, bunun böyle olmadığını ispat etmeye çalışırken Arthur Lumley Davids, Abel Remusat, Von Le Coq ve İskender Marki gibi yabancıların eserlerinden faydalanıyordu⁴⁷.

⁴² Akçuraoğlu, “Cengiz Han 1” s. 19.

⁴³ Ahmet Ağayef, “Türk Medeniyeti Tarihi 1”, *Türk Yurdu*, IV/40, 16 Mayıs 1329, s.531.

⁴⁴ A. Ağayef, “Türk Medeniyeti Tarihi 1”, s. 531.

⁴⁵ A. Ağayef, “Türk Medeniyeti Tarihi 1”, s. 533.

⁴⁶ A. Ağayef, “Türk Medeniyeti Tarihi 1”, s.532.

⁴⁷ A. Ağayef, “Türk Medeniyeti Tarihi 1”, 537-539.

Yine Türk Yurdu yazarlarından M. Nermi, Osmanlı tarihçilerinin başta Cengiz Han olmak üzere İslam öncesi Türk tarihini ihmal ettiğini, yok saydığını ifade ettikten sonra Avrupa'da Cengiz Han'a dair yapılan çalışmalardan övgü ile söz ediyordu. Bu olumlu çalışmalar sayesinde Türk gençliği arasında kendi mazisine karşı büyük bir ilgi başlamıştı. Bu nedenle M. Nermi, "Cengiz Han neslinin yaşayabileceğine bütün ruhumla şüphe etmiyorum"⁴⁸ diyordu.

Mevcut Osmanlı tarihçiliğinin sorunlarını bu şekilde ortaya koyan Türkçülerin önünde duran en önemli görev, Türk tarihçiliğine "millî" bir perspektif yerleştirmektir. Çünkü Türk tarihi tamamıyla "millî" olmalıydı. Bu zorlu görevi yüklenen yazarların başında yine Yusuf Akçura vardı⁴⁹. Bu amaçla Akçura, izlenecek tarihsel yöntemleri tartışmaya açıyordu. Bu yöntemlerin başında Türk Tarihi araştırılırken uygulanacak dönemleştirme geliyordu.

Yusuf Akçura, Türk tarihi araştırılırken ve yazılırken Avrupa milletlerinin kendi tarihleri için uyguladıkları İlkçağ, Ortaçağ, Yeniçağ, Çağdaş dönem (asr-ı hazır) gibi dönemlere ayrılan kronolojinin kullanılmasını eleştirerek bunun yerine Türk tarihine uygun millî bir dönemleştirme öneriyordu⁵⁰.

Akçura'nın Türk tarihi için önerdiği dönemleştirme şöyle idi:

1-Eski Dönem: Moğol istilaları ve bir kısım Türklerin İslamiyet'e girişine kadar olan dönem,

2-Orta Dönem: Cengiz Han'ın ortaya çıkarak Türk-Moğol kabilelerini tek bayrak altında birleştirdiği dönem,

3-Yeni Dönem: Cengiz İmparatorluğu'nun dağılmasıyla Türk dünyasında birçok devletlerin kurulduğu dönem,

4-Çağdaş Dönem: Türk kavimleri arasında milliyetçi fikirlerin doğması (II. Meşrutiyet)⁵¹.

Görüldüğü gibi Akçura'nın yeni dönemleştirmede ana çıkış noktası, Cengiz Han ve onun kurduğu İmparatorluktu. Akçura bu dönemleştirme ile klasik Osmanlı tarihçilerinin çıkış noktası olan, İslamiyet'in Türkler tarafından kabulünü Türk tarihine entegre ediyordu⁵². Böylece İslamiyet'in kabulü ile

⁴⁸ M. Nermi, "Cengiz Han'a Dair", *Türk Yurdu*, II/15, 31 Mayıs 1328, s.460-461.

⁴⁹ F. Geogon, *Yusuf Akçura*, s. 80.

⁵⁰ (A.Y) Akçuraoğlu Yusuf, "Türk Tarihinin Devrelere Taksimi", *Türk Yurdu*, IV (7-8-9)/82 (1914-1916), 23 Nisan 1331/6 Mayıs1915, (TUTİBAY Yayınlarının Çevrimyazısı) İstanbul, 1985. s.112.

⁵¹ Akçuraoğlu, "Türk Tarihinin Devrelere Taksimi", s.112.

⁵² F. Geogon, *Yusuf Akçura*, s. 81.

sınırlandırılmış Türk tarihi, İslam öncesi döneme götürülecek ve milletleşme açısından milletin eski tarihine vurgu yapılacaktır.

Milli tarihte yapılacak dönemleştirme tartışmalarına katılan yazarlardan biri de Ziyetullah Nuşirevan'dı. Nuşirevan, Türk tarihini şöyle bir dönemleştirmeye tâbi tutuyordu:

1- İlkçağ (Kurun-ı Kadim): Destanlar döneminden başlar, Türklerin batıya hücumlarına kadar devam eder (M.S. 450)

2- Ortaçağ (Kurun-ı Mutavassıt): İlkçağ'ın sonundan başlar, Cengiz'in han ilan edilmesine kadar devam eder.

3- Son Çağ (Kurun-ı Ahir): Cengiz'in han ilan olunması ile başlar, Timur'un ortaya çıkışına ya da Ankara Savaşına kadar devam eder.

4- Çöküş Devri (Kurun-ı İnhitat): Ankara Muharebesi ile başlar, Türk Milliyetçiliği'nin doğuşu olarak kabul edilen Meşrutiyetin ilanına kadar devam eder⁵³.

Nuşirevan, dönemleştirmesinde Osmanlı Devletini özellikle de genel tarihte bir çağ başlangıcı olarak kabul edilen İstanbul'un fethini dikkate almamasını, bu olayın genel Türk tarihinde çok önemli olmadığını ifade ederek açıklar. Ona göre, bu devirde Türk dünyasında önemli değişiklikler olmamıştır⁵⁴.

Görüldüğü gibi Nuşirevan'ın dönemleştirmesi de Akçura'nın dönemleştirmesine uygundur. İslam ve Osmanlı Tarihi dikkate alınmıyor, entegre edildikleri genel Türk tarihi çerçevesinden bakılıyordu. Ayrıca Nuşirevan'ın Ankara Savaşı'ndan sonraki dönemi "Çöküş Devri" olarak nitelemesi oldukça ilginçtir.

Türkçü yazarların bu çalışmalarda amaçlarından biri de modern milliyetçilik anlayışına uygun olarak Türk Milliyetçiliğini laik bir zemine oturtmaktı. Bu amaçla İslam öncesi Türk Tarihine vurgu yapılarak İslam dini temelli tarih anlayışı devre dışı bırakılmış olacaktı. Osmanlı vakanüvislerinin Osmanlı tarihini İslam tarihinin bir bölümü olarak düşündükleri göz önüne alındığında, bu, oldukça önemli bir değişimdi⁵⁵.

⁵³ Ziyetullah Nuşirevan, "Türk Tarihinin Karmlara Taksimine Dair Bir Tecrübe-i Kalemiye", *Türk Yurdu*, IV (7-8-9)/83 (1914-1916), 12 Mayıs 1331/2 Mayıs 1915, (TUTİBAY Yayınlarının Çevrimyazısı) İstanbul, 1985, s. 123.

⁵⁴ Nuşirevan, "Türk Tarihinin Karmlara Taksimi", s.122.

⁵⁵ F. Georgeon, *Yusuf Akçura*, s. 81.

Bununla birlikte Akçura, 1917 yılında yazdığı diğer bir makale ile de İslam tarihi için yeni bir dönemleştirme öneriyordu. Buna göre:

1- Eski Çağ (Kabl-el İslam): İslam'dan önce Türk tarihi. Tuğrul Bey adına Bağdat'ta hutbe okunmasına kadar devam eder.

2- Ortaçağ (Bad-el İslam): Tuğrul Bey adına hutbe okunmasından başlar, İstanbul'un fethine kadar devam eder.

3- Yeniçağ (Avrupa'da Türkler): İstanbul'un fethi ve Türklerin Avrupa'ya yerleşmesi ile başlar, Osmanlı İnkılâbına kadar devam eder.

4- Çağdaş Dönem (Türklerde Milli İntibah): Türklerde Milli uyanışla başlar ki kaynağı II. Meşrutiyettir⁵⁶.

Görüldüğü üzere Akçura, Müslüman milletlerin tarihini Türk tarihi içerisinde görmektir. Dönemleştirmede esas alınan olaylar, tamamen Türk tarihi ile ilgilidir. Bu durumu da Avrupa tarihinden yaptığı örnekleme ile açıklamaya çalışır. Akçura'ya göre, Avrupa'da geçerli olan tarihsel dönemleştirme, Alman milli dönemleştirmesidir. Çünkü Avrupa milletleri arasında Cermenlerin çok önemli bir yeri vardır. Avrupa tarihinde Cermenlerin tuttuğu yeri, İslam tarihinde bazı farklarla Türk milleti tutmaktadır. Türklerin bu önemli rolü nedeniyle İslam Tarihi'nde yapılacak dönemleştirmede, doğal olarak Türk tarihi dikkate alınacaktır⁵⁷.

Milliyetçi aydınların Türk Yurdu'nda Türk tarihi ile ilgili makaleleri de yapmış oldukları dönemleştirmelere uygundu. Başta Yusuf Akçura olmak üzere bu aydınlar, özellikle Cengiz Han'ın Türk tarihindeki yeri ve önemi hakkında yazılar yazarak milli tarih anlayışlarını ortaya koyuyorlardı. Cengiz Han ve İmparatorluğunun Türk tarihine entegre edilmesi veya Türk tarihi içerisinde bu konuların seçilerek yüceltilmesi konusunda Rusya hakimiyetindeki Türk dünyasından Osmanlı ülkesine gelen Türk aydınlarının başrolü oynadığını görmekteyiz. Bir takım sıkıntıları olmasına rağmen bağımsız bir devlet olan Osmanlı İmparatorluğu'nda "bu devlet nasıl kurtulur" sorusuna cevap arayan Osmanlı aydınlarının tersine Rusya kökenli Türk aydınları, Rus hâkimiyetindeki toplumlarına yeni bir milli kimlik verebilmek için yola çıkmışlardı. Yani Osmanlı aydınları için devlet önde gelirken Rusya kökenli Türk aydınları için toplum önde geliyordu⁵⁸.

⁵⁶ (A.Y) Akçuraoğlu Yusuf, "Akvam-ı Müslime Tarihinin Devrelere Taksimi", *Türk Yurdu*, VI (12-13)/143, 30 Ağustos 1333/30 Ağustos 1917, (TUTİBAY Yayınlarının Çevrimyazısı) İstanbul, 1985, s. 210-211.

⁵⁷ Akçuraoğlu, "Akvam-ı Müslime Tarihini Devrelere Taksimi", s. 209-211.

⁵⁸ K. H. Karpat, *İslam'ın Siyasallaşması*, s. 562.

19. yüzyılın ikinci yarısından itibaren başlayan modernleşme ve milletleşme çabalarıyla birlikte Rus hâkimiyetinde dağınık bir şekilde yaşayan Türk topluluklarına milli bir kimlik vermek isteyen Türk aydınları için Cengiz Han ve İmparatorluğu, tarihi ve kültürel bir miras ve kimlik çerçevesi bırakmıştı. Bu çerçeve millet idi ve Cengiz sülalesinden gelen bir hanın hâkimiyeti altında yaşayan bütün etnik grup ve kabileleri içeriyordu⁵⁹. Yusuf Akçura'nın Cengiz Han'a dair yazdığı makaleleri bu bağlamda okumak daha anlamlı olacaktır.

Yusuf Akçura, makalesinde ilk önce Cengiz'in Türklüğünü ispat etmeye girişir. Leon Cahun'a dayanarak Moğolların Türk ırkının bir kolunu teşkil ettiğini ileri sürdükten sonra⁶⁰, Cengiz'in Moğollarla akrabalığını babası ölünce annesinin Moğol ileri gelenlerinden birisiyle evlenmesi ile açıklar. Cengiz'in Kaan olması da bu akrabalığın sonucudur⁶¹.

Cengiz İmparatorluğu'nun dünyanın en büyük imparatorluğu olduğunu iddia eden Akçura, onun batıya doğru yayılmasındaki amacını Türk ve Tatar kavimlerini birleştirmek olarak açıklar⁶². Cengiz Han'ın birleştiriciliği konusunda Ziya Gökalp de Akçura ile aynı görüştedir. Gökalp, bugünkü Türk boyları arasında dil birliğinin olmasında ve bu boyların birbirlerini anlayabilmesinde, dolayısıyla millet olabilmesinde, Cengiz Han, Selçuklu, Timur istilaları gibi hareketlerin çok etkili olduğunu ve bu hareketlerin göçebe halde yaşayan Türk topluluklarını kaynaştırdığını ve birleştirdiğini iddia eder⁶³.

Yine Türk Yurdu yazarlarından Feyzullah Sacid, "Cengiz Han" adlı şiirinde, onun hareketlerini ve savaşlarını büyük hayranlıkla ifade ederek;

"Kırdın, yıktın..., ezdin, yaktın..., lakin yetmez ulu hakan

Küreyi bir kızılma yapmalıydı ateş ve kan"

Mısralarıyla "ulu hakan"a sitemlerini yollarken

"yanmış büyük ruhunda

feza kadar bir alev,

⁵⁹ K. H. Karpat, *İslam'ın Siyasallaşması*, s. 513-514.

⁶⁰ Akçuraoğlu, "Müverrih Leon Cahun ve Muallim Barthold'a Göre Cengiz Han 2", *Türk Yurdu*, I/2, 2 Kanun-i Evvel 1327, s. 50.

⁶¹ Akçuraoğlu, "Müverrih Leon Cahun ve Muallim Barthold'a Göre Cengiz Han 3", *Türk Yurdu*, I/3, 15 Kanun-i Evvel 1327, s. 78.

⁶² Akçuraoğlu, "Cengiz Han 1", s. 17-19.

⁶³ Gökalp, "Türkleşmek, İslamlaşmak, Muasırlaşmak, 8 (Türk Milleti ve Turan)", *Türk Yurdu*, III (5-6)/62 (1912-1913), 3 Nisan 1330/16 Nisan 1914, (TUTİBAY Yayınlarının Çevrimyazısı) İstanbul, 1985, s. 238.

canlı cansız her şeye

*bağırmissin: Irkı sev!*⁶⁴

mısralarıyla Cengiz'in "milliyetçiliğine" vurgu yapıyordu.

Cengiz İmparatorluğu'na oldukça romantik bir gözle bakan Akçura, Cengiz'i han ilan eden kabileler kurultayını bir kabileler ittifakı değil, birleşmiş bir milletin "meclis-i mebusan"ı olarak kabul ediyordu. Ona göre, bu kabileler, kendi benliklerini, kültürlerini muhafaza etmekle beraber bir üst kimlik olarak kabul ettikleri Moğol kimliği altında birleşmişlerdi⁶⁵. Zira o dönemde Türkler, Tatarlar ve Moğollar arasında şimdiki Panslavizm, Pancermenizm gibi Pantürkizm veya büyük Türklük fikri vardı⁶⁶. Böylece Akçura, Türk milleti ve milliyetçiliğini çok eski tarihlere götürmektedir.

II. Meşrutiyet yıllarında Türk milliyetçiliğinin yanında bütün Turan ırkının birleşmesine vurgu yapan Turancılık ideolojisi yükselmeye başlamıştı. Macaristan ve Türkiye'de gelişmeye başlayan bu Turancılık⁶⁷ akımının etkilerine Türk Yurdu dergisinde de rastlamaktayız. Bu bağlamda Macaristan Peşte Üniversitesi hocalarından İskender Marki'nin "Asya Tarihinde Turaniler" adlı makalesinin Türk Yurdu'nda yayınlanması oldukça anlamlıdır.

Marki, makalesinde Macar milletinin tarihinden ve kökeninden bahsederken Turan coğrafyasına ve Turan ırkına vurgu yapıyordu. Ayrıca Sümerler'den Etrüsklere kadar eski medeniyetlerin dil bağı ile Turan ırkına mensup olduklarını ifade ederken, Hun, Cengiz ve Osmanlı İmparatorlukları'ndan bahsederek Turan ırkının başarılarını ortaya koymaya çalışıyordu⁶⁸.

Sümerlerin Turani kökenine vurgu yapan bir diğer yazar da Arthur Siefeldt'ti. Siefeldt, makalesinde eski çağlarda yaşayan Roma, Mısır, Yunan ve Mezopotamya medeniyetlerinden bahsettikten sonra bu medeniyetlerin temeline Mezopotamya'da ortaya çıkmış olan Sümer-Akad medeniyetini koymaktadır. Yalnız bölgenin kendine özgü coğrafi şartları nedeni ile burada yaşamış insanların bu seviyede büyük bir medeniyet kuramayacağını belirterek bu medeniyeti bu seviyeye yükseltecek topluluğun oraya gelmeden yüksek bir

⁶⁴ Feyzullah Sacid, "Cengiz Han", *Türk Yurdu*, VIII/79, 5 Mart 1331, s. 2512-2514.

⁶⁵ Akçuraoğlu, "Cengiz Han 5", s. 143.

⁶⁶ Akçuraoğlu, "Müverrih Leon Cahun ve Muallim Barthold'a Göre Cengiz Han 6", *Türk Yurdu*, I/6, 26 Kanun-i Sani 1327, s. 178.

⁶⁷ Macaristan ve Türkiye'de gelişen Turancılık ideolojisi hakkında geniş bilgi için bakınız: Nizam Önen, *İki Turan, Macaristan ve Türkiye'de Turancılık*, İstanbul, 2005.

⁶⁸ İskender Marki, "Asya Tarihinde Turaniler", *Türk Yurdu*, II/14, 17 Mayıs 1328, s. 416-423.

kültüre (hars) sahip olması gerektiğini iddia eder. Ayrıca Siefeldt, Sümerlerin dilinin bölge dillerine benzemediğini, farklı bir dil kullandıklarını ifade etmektedir⁶⁹.

Siefeldt, bu bilgileri vererek aslında Sümerlilerin bölgeye dışarıdan geldiklerini ve Turanî bir kavim olduklarını ispat etmeye çalışır. Dolayısıyla bu şekilde Sümerliler üzerinden dünya medeniyetinin temeline Turan harsını koymaktadır.

Aynı şekilde Türk Medeniyetini araştıran Ahmet Ağaoğlu da Avrupalı araştırmacıların eserlerinin yardımı ile eski Anadolu ve Mezopotamya medeniyetlerine ulaşarak özellikle dil bağı ile Hitit, Sümer, Akad gibi medeniyetlerin Turanî kavimler dolayısıyla Türk kavimleri tarafından meydana getirildiğini iddia ediyordu⁷⁰.

SONUÇ

19.yy'ın başlarına kadar farklı dini ve etnik toplulukları bünyesinde barındırarak kozmopolit bir şekilde yaşayagelen Osmanlı İmparatorluğu için bu yeni yüzyıl oldukça sıkıntılı geçiyordu. Bu yüzyılın başlarından itibaren başlayan milliyetçi isyanlar sonucu kan kaybeden İmparatorluğun nüfusu, eskiye nazaran daha homojen bir şekil almıştı. 1912-1913 Balkan Savaşları'nın ve İmparatorluğun Müslümanlarla meskun topraklarında da (başta Araplar) yavaş yavaş baş gösteren milliyetçi hareketlerin etkisi ile Osmanlı aydınları, elde kalan topraklarda Türk milletine vurgu yapmaya başlamışlardı. Balkan Savaşları'ndan sonra iktidardaki İttihat ve Terakki Fırkası'nın da bu ideolojiye yönelmesi, Türk milliyetçiliğini resmi devlet politikası haline getirmişti.

Biraz da dönemin koşullarının getirmiş olduğu bu durum sonucu Osmanlı aydınları, bir İmparatorluk toplumu olan Türk toplumuna milli bilinç vermek için çalışmaya başlamışlardı. Yukarıda da belirtildiği üzere bu çalışmaların doğal olarak en önemli ayaklarından biri, milli tarih oluşturma çabaları idi. II. Meşrutiyet döneminde Türk milliyetçilerinin en önemli yayın organlarından biri olan Türk Yurdu dergisinde de bu amaca yönelik önemli çalışmalar yapıyordu. Genel olarak bu çalışmalara bakıldığında amaç, Türk tarihini, klasik Osmanlı tarihçiliğinin başlangıç ve bitiş olarak kabul ettiği İslam ve Osmanlı Tarihi ekseninden daha öteye götürerek Türklerin eski tarihine vurgu yapmak olarak karşımıza çıkmaktadır. Böylece hem milletin eski tarihi ortaya çıkarılacak hem

⁶⁹ Arthur Siefeldt, "Turan Harsı Tarihine Dair Taslaklar", (Mütercimi: S.), *Türk Yurdu*, XII/133, 26 Nisan 1333, s. 3414-3416.

⁷⁰ Ahmet Ağayef, "Türk Medeniyeti Tarihi 2", *Türk Yurdu*, IV/41, 30 Mayıs 1329, s. 550-554.

de modern milliyetçiliğe uygun olarak millet laik bir zemine oturtulacaktı. Ayrıca tarih kullanılarak Türk milliyetçiliğinin çok eski zamanlara kadar ulaştığı ortaya çıkarılacaktı.

Türk Yurdu Dergisi'nde işlenen bu yeni tarih anlayışını, dönemin bütün milliyetçi aydınlarının paylaştığını iddia etmek oldukça güçtür. Çünkü yukarıda da belirtildiği üzere bu dönemde Türk Yurdu'nda konu ile ilgili çalışmalar yapan yazarlar, genelde Osmanlı sınırları dışından gelen Türkçü aydınlardan oluşmaktaydı. Bu yazarlar geldikleri toplumsal yapılar ve siyasi şartlar nedeni ile Osmanlı aydınlarından daha farklı millet ve milliyetçilik anlayışına sahiptiler. Özellikle Osmanlı tarihine bakışları, bu farkı ortaya çıkarmaktadır.

Yapılan çalışmalarda zaman zaman aşırılıklar olsa da Osmanlı toplumunun o günkü şartları ve devletin içinde bulunduğu durum göz önüne alındığında bu aşırılıklar normal görünmektedir. Bu çalışmaların da etkisi ile İttihat ve Terakki döneminde ilkokullarda İslam ve Osmanlı tarihi ile sınırlı olan Tarih dersi, İslam öncesi Türk Tarihi'ni de kapsayacak şekilde genişletilmiştir⁷¹. Bu dönemde Tarihin tanımı da değişiyordu. Maarif Nezareti'nin resmi yayın organı sayılan Tedrisat-ı İbtidaiye Mecmuası'nda (1327-1911) tarih şu şekilde tanımlanıyordu: "Tarih, hissiyat-ı vataniyenin tenmiyesi, vatana muhabbet hissinin, vatan tealiyesine hizmet meylinin takviyesidir"⁷².

Böylece bu resmi ve gayri resmi çalışmalar sonucunda Türk toplumuna milli bilinç verilmeye çalışılmış ve bu bilincin de etkisi ile Türk Milleti bağımsızlık savaşını vererek Türkiye Cumhuriyeti'ni kurmuştu. Bu milletleştirme süreci, Cumhuriyet kurulduktan sonra Mustafa Kemal Atatürk önderliğinde daha etkin bir biçimde sürdürülecektir.

⁷¹ Halil AYTEKİN, *İttihad ve Terakki Devri Eğitim Teşkilatı (1913-1918)*, Basılmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü, Ankara, 1987, s. 78.

⁷² H. AYTEKİN, *İttihad ve Terakki Devri Eğitim Teşkilatı*, s. 88.

KAYNAKLAR**1) Türk Yurdu Dergisi Makaleleri**

- Ahmet Agayef, “Türk Medeniyeti Tarihi 1”, *Türk Yurdu*, IV/40, 16 Mayıs 1329, ss. 530-540.
- Ahmet Agayef, “Türk Medeniyeti Tarihi 2”, *Türk Yurdu*, IV/41, 30 Mayıs 1329, ss. 550-562.
- Akçuraoğlu, “Müverrih Leon Cahun ve Muallim Barthold’a Göre Cengiz Han 1”, *Türk Yurdu*, I/1, 17 Teşrin-i Sani 1327, ss. 17-22.
- Akçuraoğlu, “Müverrih Leon Cahun ve Muallim Barthold’a Göre Cengiz Han 2”, *Türk Yurdu*, I/2, 2 Kanun-i Evvel 1327, ss. 47-53.
- Akçuraoğlu, “Müverrih Leon Cahun ve Muallim Barthold’a Göre Cengiz Han 3”, *Türk Yurdu*, I/3, 15 Kanun-i Evvel 1327, ss. 78-82.
- Akçuraoğlu, “Müverrih Leon Cahun ve Muallim Barthold’a Göre Cengiz Han 4”, *Türk Yurdu*, I/4, 30 Kanun-i Evvel 1327, ss. 114-116.
- Akçuraoğlu, “Müverrih Leon Cahun ve Muallim Barthold’a Göre Cengiz Han 5”, *Türk Yurdu*, I/ 5, 12 Kanun-i Sani 1327, ss. 139-143.
- Akçuraoğlu, “Müverrih Leon Cahun ve Muallim Barthold’a Göre Cengiz Han 6”, *Türk Yurdu*, I/6, 26 Kanun-i Sani 1327, 177-183.
- Akçuraoğlu, “Müverrih Leon Cahun ve Muallim Barthold’a Göre Cengiz Han 7”, *Türk Yurdu*, I/7, 9 Şubat 1327, ss. 202-206.
- Akçuraoğlu, “Müverrih Leon Cahun ve Muallim Barthold’a Göre Cengiz Han 8”, *Türk Yurdu*, I/8, 23 Şubat 1327, ss. 240-244.
- Akçuraoğlu, “Müverrih Leon Cahun ve Muallim Barthold’a Göre Cengiz Han 9”, *Türk Yurdu*, I/9, 9 Mart 1327, ss. 268-272.
- Akçuraoğlu, “Müverrih Leon Cahun ve Muallim Barthold’a Göre Cengiz Han 10”, *Türk Yurdu*, I/10, 22 Mart 1327, ss. 303-307.
- Akçuraoğlu, “Müverrih Leon Cahun ve Muallim Barthold’a Göre Cengiz Han 11”, *Türk Yurdu*, I/11, 5 Nisan 1327, ss. 326-336.
- (A.Y) Akçuraoğlu Yusuf, “Türk Tarihinin Devrelere Taksimi”, *Türk Yurdu*, IV (7-8-9)/82 (1914-1916), 23 Nisan 1331/6 Mayıs 1915, (TUTİBAY Yayınlarının Çevrimyazısı) İstanbul, 1985, ss. 112-113.

- (A.Y) Akçuraoğlu Yusuf, “Akvam-ı Müslime Tarihinin Devrelere Taksimi”, *Türk Yurdu*, VI (12-13)/143, 30 Ağustos 1333/30 Ağustos 1917, (TUTİBAY Yayınlarının Çevrimyazısı) İstanbul, 1985, ss. 208-211.
- Arthur Siefeldt, “Turan Harsı Tarihine Dair Taslaklar”, (Mütercimi: S.), *Türk Yurdu*, XII/133, 26 Nisan 1333, ss. 3413-3416.
- Feyzullah Sacid, “Cengiz Han”, *Türk Yurdu*, VIII/79, 5 Mart 1331, ss. 2512-2514.
- Gökalp, “Türkleşmek, İslamlaşmak, Muasırlaşmak, 8 (Türk Milleti ve Turan)”, *Türk Yurdu*, III (5-6)/62 (1912-1913), 3 Nisan 1330/16 Nisan 1914, (TUTİBAY Yayınlarının Çevrimyazısı) İstanbul, 1985, ss. 238-240.
- İskender Marki, “Asya Tarihinde Turaniler”, *Türk Yurdu*, II/14, 17 Mayıs 1328, ss. 416-423.
- M. Nermi, “Cengiz Han’a Dair”, *Türk Yurdu*, II/15, 31 Mayıs 1328, ss. 460-461.
- Ziynetullah Nuşirevan, “Türk Tarihinin Karnlara Taksimine Dair Bir Tecrübe-i Kalemiye”, *Türk Yurdu*, IV (7-8-9)/83 (1914-1916), 12 Mayıs 1331/2 Mayıs 1915, (TUTİBAY Yayınlarının Çevrimyazısı) İstanbul, 1985, ss. 122-123.

2) Araştırma Eserler

- AKÇURA, Yusuf, *Türkçülük, Türkçülüğün Tarihi Gelişimi*, (Yayına Hazırlayan: Sakin Öner), İstanbul, 1978.
- AKÇURA, Yusuf, *Üç Tarz-ı Siyaset*, Ankara, 1998.
- ALATLI, Alev, “Manken”, *Ters Lale*, Editör: Levent Özmen, İstanbul, 2006, ss. 17-33.
- ARMAOĞLU, Fahir, *20 Yüzyıl Siyasi Tarihi*, İstanbul, (tarihsiz).
- AYTEKİN, Halil, *İttihad ve Terakki Devri Eğitim Teşkilatı (1913-1918)*, (Basılmamış Doktora Tezi), Ankara Üniversitesi, Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü, Ankara, 1987.
- BEHAR, Büşra Ersanlı, *İktidar ve Tarih “Türkiye’de Resmi Tarih Tezi’nin Oluşumu”, (1929-1931)*, İstanbul, 2003.
- CHATTERJEE, Partha, *Ulus ve Parçaları*, (Çev: İsmail Çekem), İstanbul, 2002.
- ERÖZDEN, Ozan, *Ulus-Devlet*, Ankara, 1997.

- FEYZİOĞLU, Turhan, *Atatürk ve Milliyetçilik*, Ankara, 1987.
- ÜSTEL, Füsün, *İmparatorluktan Ulus Devlete Türk Milliyetçiliği Türk Ocakları (1912-1931)*, İstanbul, 1997.
- GELLNER, Ernest, *Uluslar ve Ulusçuluk*, (Çevirenler: Büşra Ersanlı Behar-Günay Göksu Özdoğan), İstanbul, 1992.
- GEORGEON, François, *Türk Milliyetçiliğinin Kökenleri, Yusuf Akçura (1876-1935)*, (Çeviren: Alev Er), İstanbul, 1999³.
- HANİOĞLU, Şükrü, "Osmanlılık", *Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Türkiye Ansiklopedisi*, V, İstanbul, 1985, ss. 1389-1393.
- HOBSBAWM, E.J., *Milletler ve Milliyetçilik, Program, Mit, Gerçeklik*, (Çev: Osman Akınhay), İstanbul, 2006³.
- KARAKAŞ, Mehmet, "Türkçülük ve Türk Milliyetçiliği", *Doğu Batı*, Yıl: 9, Sayı: 38, Ağustos-Eylül-Ekim, 2006, ss. 57-76.
- KARPAT, Kemal H., *İslam'ın Siyasallaşması*, İstanbul, 2005².
- KUSHNER, David, *Türk Milliyetçiliğinin Doğuşu (1876-1908)*, (Çevirenler: Şevket Serdar Türet-Rekin Ertem-Fahri Erdem), İstanbul, 1979.
- ORTAYLI, İlber, "Tanzimat", *Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Türkiye Ansiklopedisi*, VI, İstanbul, 1985, ss. 1545-1547.
- ORTAYLI, İlber, *Gelenekten Geleceğe*, İstanbul, 2003⁷.
- ÖNEN, Nizam, *İki Turan, Macaristan ve Türkiye'de Turancılık*, İstanbul, 2005.
- ÖZCAN, Azmi, *Pan-İslamizm, Osmanlı Devleti, Hindistan Müslümanları ve İngiltere (1877-1924)*, Ankara, 1997².
- SARINAY, Yusuf, *Türk Milliyetçiliğinin Tarihi Gelişimi ve Türk Ocakları*, İstanbul, 2004.
- SMİTH, Anthony D., *Milli Kimlik*, Çev: Bahadır Sina Şener, İstanbul, 2004³.
- TEKELİ, İlhan, "Ulusçu Tarih Yazımı Üzerine", *Toplumsal Tarih*, 7/42, Haziran, 1997.
- VATANDAŞ, Celalettin, *Ulusal Kimlik, Türk Ulusçuluğunun Doğuşu*, İstanbul, 2004.
- YAZICI, Nevin, *Osmanlılık Fikri ve Genç Osmanlılar Cemiyeti*, Ankara, 2002.